

Review of: Braeckmans, Luc, Lemmens, Willem, Nelissen, Mark & Van Herck, Walter (Eds.) (2010). Darwin en het hedendaagse mensbeeld. Antwerpen, University Press Antwerp.

/ Oosterhuis, Harry. In: *Geschiedenis der Geneeskunde*, Vol. 15, No. 5, 2012, p. 316-317.

De evolutietheorie van Charles Darwin geeft, meer dan 150 jaar na het verschijnen van *The Origin of Species* (1859), nog altijd aanleiding tot felle discussies. Darwins verklaring van de ontwikkeling van het leven in termen van blinde natuurlijke selectie en de overleving van de best aangepaste ondermijnt het idee dat de mens verheven is boven dieren en dat de wordingsgeschiedenis van de mens zich kenmerkt door doelgerichte vooruitgang. Het Darwiniaanse universum wordt beheerst door contingentie en zinloosheid en er lijkt voor mededogen en moraal geen plaats te zijn - een ontluisterend inzicht dat werkt als een 'bijtend zuur', om de beeldspraak van Daniel Dennett aan te halen, en dat voor veel mensen derhalve moeilijk te verkroppen is. Terwijl Darwins theorie, met de nodige verfijningen en aanvullingen, in de hedendaagse levenswetenschappen onomstreden is, verzetten gelovige aanhangers van het creationisme en de *intelligent design theory* zich nog altijd tegen de implicaties van het evolutiedenken en staat de betekenis van Darwins theorie voor de sociale en cultuurwetenschappen nog steeds ter discussie, zoals de felle en soms politiek getinte controverses over de sociobiologie en evolutiepsychologie in de afgelopen decennia hebben laten zien.

Kan Darwins theorie licht werpen op menselijk gedrag, cultuur en moraal? Deze vraag staat centraal in deze bundel, die werd samengesteld op basis van een reeks lezingen onder auspiciën van het Universitair Centrum Sint-Ignatius Antwerpen en de Universiteit Antwerpen. De zes bijdragen richten zich op de verhouding tussen enerzijds evolutietheorie en anderzijds respectievelijk ethiek, de sociale wetenschappen en religie.

De primatoloog Jan van Hooff, een van de leermeesters van de bekende gedragsbioloog Frans de Waal, betoogt dat de evolutietheorie er niet van uitgaat dat dieren en mensen gedreven worden door een egoïstisch streven naar zelfbehoud en eigenbelang, maar dat sociaal, altruïstisch en moreel gedrag zowel in de mensen- als de dierenwereld het resultaat is van natuurlijke selectie en als zodanig biologisch is verankerd. Zijn boodschap is dat sociaal en moreel gedrag natuurlijk en in evolutionair opzicht functioneel is. Daarop voortbordurend signaleert de filosoof Burms dat Darwins theorie zowel afkeer oproept als aantrekkingskracht uitoefent en dat beide twee kanten van dezelfde munt zijn. Enerzijds worden essentiële menselijke waarden en ervaringen door het evolutiedenken ontmaskerd als illusies, anderzijds kunnen dergelijke waarden en ervaringen, die arbitrair lijken, in dat denken ook worden bevestigd (en gerechtvaardigd) door deze te verklaren als resultaat van een natuurlijke ontwikkeling.

Nog explicieter dan Van Hooff pleiten de psycholoog Daniel Nettle en de filosoof Andreas De Block voor een overbrugging van de kloof tussen de levens- en cultuurwetenschappen op basis van het evolutiedenken. Deze kloof zou voor

een groot deel gebaseerd zijn op een reductionistische interpretatie van wat biologie inhoudt. Volgens Nettle sluit een biologische benadering sociale, historische en culturele verklaringen van menselijk gedrag niet uit, omdat biologie meer is dan genetica en ook verklaringen in termen van omgevingsinvloeden en leergedrag insluit. Ook De Block betoogt dat de afwijzing door cultuur- en sociale wetenschappers van evolutionaire verklaringen berust op het verkeerde idee dat natuur en cultuur volkomen los van elkaar staan en hun eigen wetmatigheden kennen. Volgens hem ligt cultuur in het verlengde van de natuur en zijn natuurlijke eigenschappen zo plastisch dat zij zich ook door culturele invloeden laten veranderen.

De biochemicus en theoloog Alister McGrath daarentegen tekent bezwaar aan tegen een Darwinisme dat pretendeert verklaringen te kunnen bieden op het gebied van de moraal en religie. Volgens hem is er bij sommige aanhangers van het Darwinisme, zoals Daniel Dennett en Richard Dawkins, sprake van een ongefundeerd en agressief atheïsme. Hun fout zou zijn dat zij het Darwinisme opvatten als universele levensbeschouwing in plaats van als een wetenschappelijke theorie met al haar beperkingen als het om betekenis- en zingeving gaat. Meer in het algemeen benadrukt hij dat de toepassing van de evolutietheorie op het domein van de cultuur problematisch is. De bioloog Walter Declair tot slot plaatst weer kritische kanttekeningen bij McGraths betoog, zonder dat zijn eigen positie in het debat duidelijk wordt. In zijn lange en wat warrige beschouwing stelt hij enerzijds dat de culturele evolutie in het verlengde ligt van de biologische en dat cultuur en natuur niet van elkaar zijn te scheiden en anderzijds dat biologische wetmatigheden niet zomaar, zoals dat in het sociaal-darwinisme en de sociobiologie gebeurde, op de ontwikkeling van de maatschappij, ethiek en religie zijn toe te passen.

De voorstanders van een brede toepassing van het Darwinistische gedachtegoed (Van Hooff, Nettle en De Block) domineren deze bundel. Burms en Declair nemen geen duidelijk standpunt in en de bijdrage van McGrath overtuigt niet. Dat maakt deze overigens toegankelijke en leesbare bundel enigszins eenzijdig. Ook blijft de discussie over de hoofdvraag hierdoor wat in de lucht hangen. Het is de vraag wat deze bundel toevoegt aan de lawine aan publicaties over dit onderwerp. Bovendien zijn er betere inleidingen tot deze thematiek beschikbaar, zoals David Stamos' *Evolution and the Big Questions?* (2008).

Harry Oosterhuis